

Серія 8. Література зарубіжних країн

Мельникова К.С.

старший викладач кафедри англійської філології і перекладу

Національного авіаційного університету

Поетика постмодернізму в романі Джона Фаулза «Жінка французького лейтенанта»

Постмодернізм у другій половині ХХ століття з'явився своєрідною відповіддю на кризу культури та появу нових наукових дисциплін (філософської антропології, семіотики, кібернетики). Феномен постмодернізму в художній літературі характеризує наявність експериментальних форм – використання інтелектуальної техніки письма, пошук універсальної художньої мови взагалі. Це, перш за все, звернення до концепції деконструкції Ж. Дерріда, коли відбувається своєрідна гра тексту проти змісту, коли мова є самостійною по відношенню до змістовного наповнення [1]. Але показовим є не тільки бездоганне володіння письменницькою технікою, важливі й постмодерністські світоглядні установки письменників: «...на перший план в постмодернізмі виходить не раціонально, логічно оформлена філософська рефлексія, а глибоко емоційна, внутрішньо відчута реакція сучасної людини на навколишній світ» [2, с. 11].

У Великобританії ідеї постмодернізму тісно сплелися з соціо-культурної спрямованістю, історією. На думку теоретиків літератури постмодернізму, історичне оповідання тісніше пов'язане з літературою, ніж з наукою. Англійські письменники відточують прийоми, ходи, техніку письма, які б об'єднали минуле з

сьогоденням. У літературі постмодернізму історичні часи змішуються та не розрізняються: людина нікуди не може піти від своєї природи, втекти від себе, а історія завжди повторюється. Письменники-постмодерністи розглядають події минулого з точки зору сучасних уявлень.

Яскраво ілюструє особливості постмодерністської метапрози роман Джона Фаулза «Жінка французького лейтенанта» (1969). Фаулз не тільки оперує спонтанним письмом і бездоганно володіє письменницької технікою, його світоглядні установки збігаються з філософією постмодернізму: це протест проти соціальних обмежень і встановлених духовних норм, визнання необхідності існування «багатоваріантних форм людського буття» [2, с. 60]. Кризовий стан світу, де головним стає відчуття нездорової обмеженості, і є ключовою темою роману. У творі розповідається про перехідну епоху в історії Англії, коли вже зживали себе старі вікторіанські уявлення про світ і людину, коли визрівали зміни під покровом зовнішньої оманливої стабільності. Засудження інакомислення, суто зовнішній аристократизм, дотримання формальностей, святенницький світогляд і категорична жорстокість – все це характеризує вікторіанську мораль, вікторіанську Англію. Головний герой, Чарльз Смітсон, і є частиною цього світу. Але закони суспільства суперечать його власним внутрішнім установкам. Чарльза обтяжують відносини з нареченою Ернестіною Фрімен і її пуританської родиною. Він весь час балансує між поривом звільнитися з-під їхнього впливу і бажанням жити звичним для англійського джентльмена життям. «Сара Вудраф у романі намагається не тільки протистояти вікторіанству, а й бути вірною власній особистості. Спочатку вона вигадує історію роману із французьким лейтенантом і свого морального падіння, потім відмовляється виходити за Чарльза. І зовсім не випадково стає секретарем одіозного художника, знайшовши притулок у братстві прерафаелітів. <...> Між собою ведуть боротьбу дві сили: консервативна частина суспільства, з одного боку, а з іншого – віяння нового часу. У свідомості Чарльза Сара Вудраф постає позитивною рушійною силою, а вікторіанське суспільство – тлом, на якому

моральні підвалини тодішньої Англії виглядають відсталими і застарілими» [3, с. 119].

В уявленні постмодерністів історія завжди повторюється. Фаулз намагався підкреслити схожість вікторіанської епохи та сучасного йому катастрофічного та незрозумілого часу змін. Своє надісторичне бачення часу автор висловлює за допомогою головного героя Чарльза: «Час – велика помилка, існування позбавлене історії, воно завжди тільки тут і зараз, і існувати – означає знову і знову потрапляти в якусь диявольську машину. Всі ці розцяцьковані ширми, зведені людиною з метою відгородитися від дійсності – історія, релігія, борг, положення в суспільстві – все це ілюзії» [5, с. 301]. У «Нотатках про незакінчений романі» автор сам зізнається, що ставив перед собою конкретне завдання: «Ти не пишеш нічого такого, про що вікторіанські романісти забули написати, але, може бути, щось таке, про що хтось із них написати не зумів. <...> Роман повинен співвідноситися з «зараз» письменника, тому не намагайся прикидатися, ніби живеш в 1867 році. Або зроби так, щоб читач точно знав, що це вдавання» [4, с. 241].

Роману «Жінка французького лейтенанта» притаманні й такі риси поетики постмодернізму як інтертекстуальність, стилізація, запозичення, алюзії та ременісценції: це використання на початку роману структури класичних вікторіанських текстів, численні цитати та епіграфи до глав, звернення до манери та стилю інших письменників (наприклад, Діккенса, Теккерея, Елліота та ін.), культурні та літературні відсилання. Автор відкрито виступає в тексті твору, звертаючись до читача і коментуючи події вже з точки зору сучасних знань. І, звичайно, яскравим прикладом постмодерністської багатоваріантності стало використання різних фіналів роману: читач перетворюється на співавтора, він може робити свій вибір у бутті, що нескінченно повторюється.

Нові письменницькі техніки та експерименти в постмодерністській манері поєднуються в романі і з глибокою реалістичністю.

Список використаних джерел:

1. Дерріда Ж. Письмо та відмінність. Київ : Основи, 2004. 602 с.
2. Киреева Н. Постмодернизм в зарубежной литературе : учебный комплекс для студентов-филологов. Москва : Флинта ; Наука, 2004. 216 с.
3. Мельникова К.С. Творчість Джона Фаулза як погляд на самоствердження особистості в контексті національної ідентичності // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018. № 37. Т.1. С. 117-119.
4. Фаулз Дж. Заметки о неоконченном романе / Пер. с англ. И. Бессмертной // Иностранная литература. 2002. № 1. С. 239-267.
5. Fowles, Jh. The French Lieutenant's Woman. Vintage, 1996. 448 p.